

KOD ADI: KÜÇÜK DOKTOR “FAHRİ CAN”

NERMİN ERSOY*

1897’de Yemen’in merkezi San’a da doğmuş olan Fahri Necip (Fahri Can), Abdulhamit tarafından Yemen’e sürgüne gönderilmiş olan eski mülkiye kaymakamı Necip Bey’in oğludur. İlk ve orta tahsilini San’a da tamamlamış, lise eğitimine Akkâ Liva İdadisi’nde başlamış olsa da Üsküdar İdadisi’nde bitirmiştir. 1917 yılında Tıp Fakültesinden mezun olan Fahri Bey I. Dünya Savaşı’nın başladığı yıllarda talebe olarak çavuş rütbesi ile Haydarpaşa, Edirne Merkez, Kadıköy Yeldeğirmeni, Selimiye Deri ve Zührevi Hastalıkları Askeri Hastanesi’nde çalışmıştır. Mezun olduktan sonra da Birinci Mülazım rütbesiyle Alemdağ da Birinci Menzil Hastanesi’nde ve daha sonra ordu ile alakası mahfuz kalmak şartıyla İstanbul Emrazi Sâriye mücadelesinde çalışmış ve orada iken ordudan terhis edilmiştir.

Doktor Fahri Can Bey

Bu tarihler Osmanlı Devleti için zor yıllardır. I. Dünya Savaşı (28 Temmuz 1914 - 11 Kasım 1918), Kapitülasyonların kaldırılması (1914), Ermeni Tehciri (1915), Mondros Mütarekesi’nin imzalanması, Padişah’ın İstanbul işgaline seyirci kalması, vatansever askerlerin, halkın ve üniversite öğrencilerinin örgütlenmesine yol açmıştır. Dr. Fahri Bey de mütarekeden sonra bir süre Bakteriyoloji hanede çalışmış, ancak gazete yazılarından ittihatçı olmasının anlaşılması üzerine tatbikata maruz kalınca Erenköy’de serbest çalışmak zorunda kalmıştır¹.

Fahri Can, 1963 tarihli Yakın Tarihimiz Dergisinde *Karakol Cemiyeti Nasıl Kurulmuştu?* başlıklı yazısında “karakolun, mütarekenin ilk günlerinde *bu işlerin sonu nereye varacak? Böyle ellerimiz böğrümüzde felaketlerin sadece seyircisi mi olacağız* diyen Kara Vasıf,

Baha Sait ve Refik İsmail Beyler tarafından 1918 Ekim sonu Mahmut Paşa Cami avlusunda bir kahvede kurulduğunu, isim babasının Baha Sait Bey olduğunu söylemektedir”.

Bu eski İttihat ve Terakki Fırkası üyeleri ile yeni Kuvvacıların 13 Kasım 1919’da kurduğu *Karakol Cemiyeti* Mustafa Kemal’in önderliğinde hem işgal kuvvetleriyle hem de Osmanlı ile mücadele etmeye başlamıştır.^{1,2-4}

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Başkanı

Çünkü Osmanlı Devleti İttihat ve Terakki taraftarlarının başlattığı ayaklanmalarının bastırılması ve ittihatçıların tutuklanması için *Kuvvai İnzibatiye* isimli bir ordu (Hilafet Ordusu) kurmuş ve İttihatçılara göz açtırmamaya başlamıştır. İstanbul'da vatanseverlerin Hilafet Ordusu tarafından kısaçak altına alınmasının yanı sıra işgal kuvvetlerinden olan İngilizler de (20 Kasım 1918) vatanseverlerin oluşturduğu Ulusal Ordu anlamına gelen *Kuvvai Milliye*'nin önünü kesmekteydi. Hilafet Ordusu ile birlikte İngilizler Kocaeli Körfezine konuşlanmış, aydınların, vatanseverlerin Anadolu'ya insan, silah ve mühimmat geçirmesini engellemekteydi. Osmanlı Devletinin ve işgalcilerin vatanseverlere yaptıkları zulümlerden cesaret alan Rum ve Ermeni çeteleri de Kocaeli Yarımadasındaki Türk halkının canını, malını gasp etmekteydi. Bu nedenle Karakol Cemiyeti üyeleri önceliğin Kocaeli Bölgesine verilmesi gerektiği fikrinde birleşti ve Üsküdar'dan başlayıp Geyve'ye kadar olan bölgeyi içine alan *Kocaeli Karakol Cemiyeti* kuruldu. Yenibahçeli Şükrü Oğuz Bey sorumluluğunda kurulmuş olan bu Karakol, Milli Mücadele'de önemli bir rol oynamıştır^{3,5,6}.

Resim 2- İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve adam kaçırmakla görevli Karakol Cemiyeti'nin üyeleri. Oturanlardan ortadaki Yüzbaşı Dayı Mesut, ayakta kilerden ortada olanı ise Yenibahçeli Şükrü Oğuz'dur.

Göztepe'de oturmakta olan Dr. Fahri Bey de, işgale karşı yapılmakta olan bu mücadeleye katılmak istemekteydi. Mustafa Kemal, iyi tanıdığı Fahri Can'ı Fransızca bilmesi nedeniyle Fransız subayların peşine takılmasını sağlayarak işgal kuvvetleri hakkında bilgi toplatıyor olsa da o daha aktif görev yapmak istemekteydi. Bu arada boş durmuyor dönemin gazetesi olan Zaman'da *Üç Başlı Canavar* isimli köşesinde dönemin hastalıklardan olan sıtma, frengi ve verem hakkında yazılar yazarak halkı bilgilendiriyordu. Okunan bir yazardı ve ittihatçı olduğu anlaşılmaktaydı. Damat Ferit yanlısı ajanlar tarafından sık sık yakalanır veya baskına uğrardı. Bir gün Erenköy Tren İstasyonunda yakalanarak karakola götürülmüş ve doktor'a baş komiser "*sen ittihatçı mısın*" diye sorduğunda o da "*Elhamdülillah öyleyim*" diye yanıt verdiği için her gün birinci şubeye giderek imza atmak koşuluyla serbest bırakılmıştır. Bu kısıtlamalar onu harekete geçirmiş ve Karakol Cemiyeti

kurucularından Kara Kemal Bey ile tanıdıkları aracılığıyla iletişim kurmuştur. Sadece hekim olarak değil ittihatçı olarak da çalışmak istediğini bildirdikten sonra Kara Kemal Bey de kendisini Kocaeli Kuvva-i Milliye Komutanı olan Yenibahçeli Şükrü (Oğuz) Bey ile Dayı Mesut'a göndermiştir^{1,5,7}.

Damat Ferit yanlısı düşmanlar ile işgal kuvvetlerine yakalanmadan milli mücadeleye katılmanın yollarını ararken ilk aklına gelen kendisini Kocaeli Yarımadasında bir yere tayin ettirmek gelir. Okuldan bir hocasının (Nurettin Ali Bey) desteği ile boş olan Gekbuze Hükümet Tabipliği kadrosuna başvurur. 10 Kasım 1918'de dönemin İstanbul Sıhhiye Müdürü Dr. Ekrem Hayri Üstündağ'ın yardımıyla *Gekbuze Hükümet Tabipliğine* atanır. Atanma haberini büyük bir sevinçle karşılayan Dr. Fahri Can Bey, ertesi gün eşyalarını toplayarak yakalanmamak için Pendik üzerinden Gekbuze'ye ulaşır. O günden sonra Gebze Müfreze Komutanlığı içinde Dayı Mesut ve Yahya Kaptan ile Gekbuze, Darıca, Tuzla ve Şile bölgesinde Milli Mücadelenin ölümsüz kahramanlarından biri olur^{1,5,8,9}.

Gekbuze Hükümet Tabibi olarak Dr. Fahri Bey'e bağlı 42 köy ve üç nahiyeye bulunmaktaydı. Birbirinden çok uzak ve ulaşımı çok güç olan bölgede halk Rum çetelerinden büyük eziyet görmekteydi. Tüm güçlük ve tehlikelere rağmen kendisine bağlı bütün köyleri at sırtında dolaşarak, Türk köylerine Rum Çeteleri tarafından çok sık yapılan baskın ve kayıpları kayıt eder, ölenlerin otopsi raporlarını hazırlardı. Baskınlara maruz kalan halkın tedavisini ve salgınlardan korunmasını sağlayan Kocaeli Karakol Cemiyeti içindeki kod adıyla *Küçük Doktor*, halkın da isteği doğrultusunda baskına uğramış olan köylerdeki halkın mücadeleye ortak edilmesi ve bu nedenle silahlandırılması gerektiğini ittihatçı Jandarma Komutanı Nail Bey'e iletir. Kumandan Nail Bey büyük bir cesaretle öneriyi kabul eder ve evlerini, bahçelerini, hayvanlarını yakıp yıkan, canlarını, namuslarını alan bu çetelerle mücadele için köylerdeki gençlere Gekbuze'deki Jandarma Deposundaki silahlarının gizlice dağıtılmasına olanak sağlar. Dr. Can, halkın silahlanarak kendini koruması için fırsat sağlamanın yanı sıra bütün köyler için bir nöbet ve parola sistemi kurarak baskınların önlenmesine yardımcı olur ^{1,5,9}.

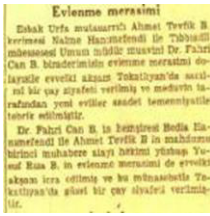
Anadolu'ya aydın, silah ve mühimmat geçirilmesinde çok önemli rol oynayan Kocaeli Karakol Cemiyeti Dr. Adnan Adıvar ile eşi Halide Edip Adıvar'ın da Anadolu'ya geçmesini sağlamıştır. Dr. Fahri Can, Kara Aslan Çetesi ile birlikte tıbbiyeden hocası olan Adnan Adıvar'ı ve beraberindekileri büyük bir güçlkle sağ salimen Ankara'ya ulaştırmışlardır ^{1,5,10}.

Kısa sürede bölgede sevilen ve sayılan bir şahsiyet olmuştur. Hekim olarak yaptığı köy gezilerinde halka gizlice silah taşıyor, köyleri dolaşmaya çıktığında Türk çetelere de uğrayarak onlara Karakol Cemiyeti'nin mesajlarını götürüyordu. Köylerin Rum ve Ermeni çetelerinin baskılarından korunmasını sağlamak için en belalı Türk çete reisiyle buluşarak milli mücadeleye davet etmiştir. Bölgenin en büyük Türk çetesinin lideri Kara Aslan ile buluşur ve çeteyi büyük bir maharetle milli davaya dâhil eder. Bundan sonra da Kocaeli Karakol Cemiyeti müstakil faaliyetlerde bulunan yaklaşık 15-16 Türk çete ve müfrezeyi bir çatı altında toplamayı başarır. Bu birleşimin adı *Osmancık Taburu* olur. Kocaeli Karakol Cemiyeti Başkanı Yenibahçeli Şükrü Bey, Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mustafa Kemal'e tüm haberleri iletmektedir. Her şey emir komuta zinciri içinde gitse de bölgedeki çeteleri ve milis güçlerini kontrol altında tutabilecek bir lidere ihtiyaç vardır. Tam o günlerde Şükrü Bey kendilerine bir mesaj yollayarak Gekbuze havalisinde tüm Kuvayı Milliye güçlerinin başına *Yahya Kaptan*'ın getirildiği haberini verir ^{9,11,12}.

Dr. Fahri Bey'in bölgeye gelişinden yedi ay sonra bölgeye gelmiş olan Kaptan, İngilizlerin, Hilafet Ordusunun, Ermeni ve Rum Çetelerinin korkulu rüyası haline gelmiştir. Yahya Kaptan kısa sürede bölge halkına yapılan zulmü önlemiş, halka cephane bulmuş, Anadolu'ya kişi, silah ve mühimmat taşınmasını hızlandırmıştır. Korkusuz, gözü pek bir delikanlı olan Yahya Kaptan, kısa sürede herkesin güvenini kazanmıştır. Bu gelişmelerden rahatsız olan İstanbul Hükümeti bölgeye 90 kişilik Kuvva-i İnzabatiye müfrezesini göndererek Gekbuze'nin tüm nahiyeye ve köylerinde hâkimiyet kurdurmuş ve eski Gekbuze Kaymakamı Ferit Bey ile Doktor Fahri Can Bey hakkında arama emri, Yahya Kaptan için de öldürme emri çıkartmıştır⁷. Halkı korumak için 8 Ocak 1920 günü Tavşancıl'da teslim olan Yahya Kaptan orada şehit edilmiştir ^{3-5,8-12}.

Dr. Fahri Can Bey ise İstanbul Hükümeti tarafından ısrarla aranmaya başlanınca Giresun Hükümet Tabibiyle yer değiştirerek izini kaybettirmek istemiş, ancak Giresun'a gitmediği anlaşılınca istifa etmiş olarak kabul edilmiştir. Buna rağmen İstanbul Hükümeti onu da ölü veya diri yakalamak için Yunus Ağa Kuvayı İnzibatiye müfrezesini bölgeye göndermiştir. Bunun üzerine Fahri Bey dağlara çıkmış ve katıldığı çarpışmalardan birinde yaralanmıştır. İkinci Düzce İsyanının bastırılmasında da görev aldıktan sonra Ankara'ya geçmiştir^{1,10}. Burada uzun süre kalamaz çünkü kendisine Antep'e gitme vazifesi verilmiştir. Önce İngilizler, sonra Fransızlar tarafından kuşatma altına alınan Antep'e giderek *Hükümet Tabipliği* görevine başlamış ve Antep'in kurtuluşuna (15 Ocak 1919 - 25 Aralık 1921) kadar orada hem bir hekim hem de bir Kuvvacı olarak çalışmıştır¹³.

Samet Bayrak, *Gaziantep 27* isimli gazetedeki yazısında "Antep Savunması'nda heyeti sıhhiyenin hizmet ve fedakârlıkları büyüktür. Bu teşkilat kurulmadan önce en ufak yaralılar bile bakımsızlıktan, doktorsuzluktan ölüp gidiyordu. Şimdi ilaçlar civar kazalardan, hatta Halep'ten bin bir güçle getirilmesine rağmen, Dr. Mecit, Dr. Fahri Can, Dr. Şahap ve İbrahim Beyler sağlık heyetinin ruhu olarak Antep'in ve yaralıların kurtarıcıları oldular" demektedir¹⁴. Dr. Fahri Can, burada yaptığı hizmetlerden dolayı Büyük Millet Meclisi tarafından istiklâl madalyası ile ödüllendirilmiştir^{1,8}.

Daha sonra Cide Hastanesi Başhekimliği'ne tayin edilen Dr. Fahri Can, altı ay sonra Ankara'da kurulmakta olan Tıbbi Adli Müessesesi Muavinliği'ne tayin edilir¹⁵. Zaferden sonra da (1924) İstanbul Tıbbi Adli Müdür Muavinliği'ne nakledilir. 1928'de ihtisası dâhilinde araştırmalar yapmak üzere Avrupa'ya giderek, Bükreş, Viyana, Berlin ve Paris'te incelemelerde bulunur^{1,16}.

Adli Tıp Müessesesi Umum Müdür Muavini iken 22 Ekim 1930 yılında eski Urfa Mutasarrıfı Ahmet Tevfik Bey'in kızı Naime (Sungur) Hanım ile evlenir¹⁷ ve bu evlilikten üç çocuğu olur. 1931'de ilk oğlu Atilla Can (Amerika Birleşik Devletleri, Ohio, Emekli Cerrah), 1932'de kızı Gencyay Gürün (Siyaset Bilimci), 18 Eylül 1934'de de ikinci oğlu Tulgar Can (Yüksek Mühendis Mimar) (Ölüm Tarihi: 4.10.1971) dünyaya gelir¹⁸⁻²⁰.

20 Mart 1945 tarihinde bir kalp krizi geçiren Dr. Fahri Can Bey'in çeşitli gazete ve dergilerde hekimlik, kurtuluş savaşı ve siyaset ile ilgili eserleri/ yazıları bulunmaktadır. *Eserlerinden* bazıları şunlardır:

1) Fahri Can. *Tıbbi Adli Müessesemiz. Sıhhat Almanacağı*. 1933; 335.

2) Fahri Can. *Yenibahçeli Şükrü*. Hizmet Gazetesi. 30 Mayıs 1952.

3) Fahri CAN; *İşte Gaziantep Kahramanı*, *Kuva-yı Milliye*, Sayı 21, Sayfa 6-8, Mersin Aralık 1959

4) Fahri Can. *Büyük Hürriyet Şehidi Mithat Paşa*. Sucuoğlu Matbaası. İstanbul. 1960.²¹

- 5) Fahri Can. *Antep'in Uğurlu Kâhini*. Yakın Tarihimiz. C.1, S.12,17 Mayıs 1962;281-282
- 6) Fahri Can. *Karakol Cemiyeti Nasıl Kurulmuştur?* Yakın Tarihimiz. C.IV, İskit Yayınları. İst. 1963, S.48
- 7) Fahri Can. *Gaziantep Müdafasından Bir Sayfa*. Yakın Tarihimiz. Yıl? C.IV, S.399
- 8) Fahri Can. *İzmir Suikast Teşebbüsü ve Kara Kemal Bey, İlk Milli Kuvvet Nasıl Kuruldu?* Yakın Tarihimiz. Yıl ? V.1, S.169, 334
- 9) Fahri Can, *Kurmay Albay Bakkal Todorî'nin Hikâyesi*, Yakın Tarihimiz, Cilt: 2, (Yayıml Yeri ve Tarih Yok), s. 345–346.
- 10) Fahri Can, *Birinci Dünya Harbinden Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl Kuruldu?* Yakın Tarihimiz. Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık TAŞ, İstanbul. 31 Mayıs 1962, Cilt 2, Sayı 14, Sayfa: 28-29.

Kuvvacı Küçük Doktor *İlk Milli Kuvvet Nasıl Kuruldu?* Başlıklı yazısında o günleri şöyle anlatmaktadır: *Yerli hainler yalnız Gebze, Kandıra mıntıklarını kasıp kavuranlardan ibaret değildi. İstanbul banliyösü demek olan Büyük ve Küçük Bakkal Köyleri, Paşaköyü haydutları da o civarı cehenneme çeviriyordu. Bunların arasında en hunharı ve en küstahı Paşaköylü Milti Kaptandı. Bu haydut işgal kuvvetlerinden o kadar yüz bulmuştu ki Türklerin çakı bile taşımasına tahammül edemeyen işgalciler bunun pür silah Kadıköyüne, Moda'ya, hatta İstanbul'a geçip öyle dolaşmasına ses çıkarmıyorlardı.Faaliyetlerimizin sürat ve selameti için kuvvetlerimizi mıntıklara ayırdık. Bu sahada başta, o sıralarda Maltepe Endaht Mektebi kumandanı olan Yenibahçeli Şükrü (Oğuz) Bey bulunuyor*

Kocaeli Kuvayı Milliye Kumandanı unvanını alarak mıntikasında salahiyyetli bir kumandan oluyor.Bu kuvvet ilk iş olarak yerli hinayet çetelerini temizlemiş, İstanbul Anadolu koridorunu açık tutmuş; İstanbul'dan kara yolu ile kaçırılan silah, cephane ve her türlü harp malzemesini Anadolu'ya aktarmış, İstanbul'un işgalinden sonra da Anadolu'ya geçmek isteyen mebus, kumandan, idare amiri ve her türlü vatandaşı salimen Anadolu'ya geçirmiştir. Gebze köylüsünün bir seneye yakın bir zaman çiftini çubuğunu, maişetini bir tarafa bırakarak arabasıyla, hayvanıyla, yaşlısı ve genciyle kendisini Kuvayı Milliye emrine vermiş olmasını şükranla anmamak mümkün değildir”²².

Dr. Fahri Can, İzmir Suikastı mahkûmlarına itibarlarının iadesi için de büyük çaba göstermiştir. Bir röportajında “İdam edilenlerin çocukları ve diğer akrabaları, toplum içerisinde *alnı lekeli* olarak gezmektedir ve söz konusu yargılamalarda adli hata yapılma olasılığı mevcutsa aradan geçen uzun zamana rağmen bu hatayı düzelterek bu insanların hak arayışlarına destek olmak her şeyden önce vicdani bir görev olmalıdır” demektedir²³.

Türk Hekimleri Dostluk ve Yardım Cemiyetlerinin İdari Heyeti Üyesi olan Dr. Fahri Can 1980’de vefat etmiştir ¹.

KAYNAKÇA

- 1) Semiz Y. Akdağ Ö. Yenibahçeli Şükrü Bey'in Hatıraları. Çizgi Kitabevi, Konya. 2011;43,77.
- 2) Müezzinoğlu E. Millî Mücadele Döneminde İttihatçılar Üzerine Bir Değerlendirme. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. Cilt: 5 Sayı: 8, 2016, Sayfa: 2913-2933
- 3) Sofuoğlu A. Millî Mücadele Döneminde Kocaeli Üzerinden Anadolu'ya Sevkiyat ve Geçişler. Uluslararası Kara Müsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II Bildiri Kitabı, 2015: 1375-1383. <http://www.kocaelitarihsempozyumu.com/bildiriler2/94.pdf> kaynaklar.
- 4) Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hareke'de. <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-58/baskomutan-gazi-mustafa-kemal-pasa-herekede>
- 5) Kolcuoğlu MK. Karye-i Darıca'dan Darıca İlçesine. Cinius Yayınları. İstanbul, 2013, S.77-79,202-215,248-249.
- 6) Osman Akandere. Millî mücadele yıllarında Marmara bölgesinde faaliyet gösteren, Müfrezeler, Milis kuvvetleri ve Çeteler (1918-1922). dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/download/431/413
- 7) Zürcher Erik Jan, The Unionist Factor: The Role of the Committee of Union and Progress in the Turkish Nationalist Movement 1905-1926. (Leiden: E. J. Brill, 1984). Pp. 198. International Journal of Middle East Studies Volume 20, Issue 3 August 1988, pp. 390-393 <https://www.cambridge.org/core/journals/international-journal-of-middle-east-studies/article/div-classtitlezurchererik-jan-the-unionist-factor-the-role-of-the-committee-of-union-and-progress-in-the-turkish-nationalist-movement-19051926-leiden-e-j-brill-1984-pp-198div/8AA2AA645BA97603E18207D88B84ADAE>
- 8) www.endokrin.org/Tr/content3.asp?m1=İstiklal Madalyası Alan Hekim ve Eczacılar.
- 9) Aydoğdu, M: Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti -Mustafa Kemal Paşa Rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı I <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-75/kocaeli-yarimadasinda-karakol-cemiyeti-mustafa-kemal-pasa-rekabeti-ve-yahya-kaptan-olayi-i> (19 Ocak 2017)
- 10) Askeri Tıbbiyeliler Kardeşlik Derneği. <http://atkder.org/2016/06/21/dr-adnan-adi-var-ve-halide-edipin-anadoluya-gecmesi.html> (29)
- 11) Aksu Ş. Yahya Kaptan Kimdir? <http://www.izmitturkocagi.org.tr/?git=haberdetay&haber=11>.
- 12) Aksu Ş. Yahya Kaptan. Kocaeli Üniversitesi Yayınları Yayın No: 102, İzmit, 2003;136,
- 13) Karasakal M. Gaziantep savunması ve Gaziantep Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti <http://www.mehmetkarasakal.com/397/>
- 14) Samet Bayrak. Antep Harbinde Sağlık Hizmeti ve Dr. Mecit Barlas Hizmetleri. 6 Ocak 2015. <http://www.gaziantep27.net/antep-harbinde-saglik-hizmeti-ve-dr-mecit-barlas-hizmetleri-458655yy.htm> (Erişim: 19 Ocak 2017)
- 15) <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d03/.../tbmm03025025.pdf>
- 16) Cumhuriyet Gazetesi. 22 Ekim 1930
- 17) Cumhuriyet Gazetesi. 22 Ekim 1930. Sayfa:2
- 18) Cumhuriyet Gazetesi. 4 Ekim 1971.

- 19) https://www.myheritage.com.tr/names/naime_can,
- 20) <http://sabetayciavcisi.blogspot.com.tr/2015/07/gencay-gurun-huseyin-husnu-pasa-koc.html>
- 21) Yıldırım C. Yakın Tarihimiz İçin Mühim Bir Kaynak; “Kuva-yı Milliye” Dergisi. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum. Bahar 2016, Cilt 5, Sayı 13, Sayfa: 45-65
- 22) Fahri Can, *Birinci Dünya Harbinden Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl Kuruldu?* Yakın Tarihimiz. Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık TAŞ, İstanbul. 31 Mayıs 1962, Cilt 2, Sayı 14, Sayfa: 28-29.
- 23) Mehmetefendioğlu A, Gürel CN. İzmir Suikastı mahkûmları için 1956 yılında yapılan bir iade-i itibar girişimi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies* XII/25 (2012-Güz/Autumn), ss. 227-244.